

Бр. 20/49

III-9

У НОВОМЕ САДУ У ЧЕТВРТАК 25. ЈАНУАРА 1890.

ГОД. XV.

ПОЗОРИШТЕ.

БРОЈ 7.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

Издави за време баљева поворишне дружине у Н. Саду свагда о дану сваке представе, иначе сваког месеца по један пут на по табака. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 новч. месечно. —

НАШЕ ДРАМСКО ПРВЕНЧЕ.

(Наставак.)

Урош (сам, подуго гледи за њим, жалостиво): „О, Боже, за што тој мудрој глави не даде друго срце, па да је свет обожава!“

Тој инстинктивној изреци даје јаснији облик мати му, која сад долази. Од великог је утиска разговор Урошев с Роксандром; сва љубав синовљева и сва слабост младићева изражава се ту, као год и понос Душанове удовице и зебња за благим и поверљивим сином. Урош показује ванредну бистрину ума; он као да је посвећен у све фазе људског срца, зна шта је завист, пакост, врлина — али то он тек зна теориски. Практички не уме и није у стању да употреби то своје разумевање. Њему као да свита, е је учинио будалаштину, што је Вукашину уступио толику власт; али му срце друке збори, и чисто би се горње речи његове о Вукашину могле применити на њега самог: „За што тој мудрој глави не даде друго срце!“ Чвршће и самосталније.

Стевановић је у том саборском призору, а у чину предаје краљевске круне испунио велики драмски услов. И ако је пасиван Урош, ипак је главна особа, јунак те трагедије. Он је споменутиим чином — предајом краљевске власти и речима: „сад си мени раван“ — натоварио на себе трагичну кривицу, јер је из својих руку дао власт ономе, који му је најопаснији. те му је тако раширио обим тежње и жеља, а уједно му отворио перспективу на даљи, још сјајнији положај. Па ако доцније криви Вукашина, што му иде о гла-

ви — нека у првом реду криви себе самог, јер он је дао Вукашину нож у руке. Урош се огрешио против себе самог, против појма и начела царског величанста и идеје о држави. Он, до душе, то не зна и држи, да је у праву чинити и то — и ту баш лежи његова трагична кривица. Лична слабост и индивидуални назори не смеју се противити свеопштем поретку, а кад се противе — било то сад хотимице или не — морају подлећи већим, општим захтевима.

Али Вукашин не мисли још за сад тако далеко. Он је дошао до тога, за ним је тежио и у овај је мах задовољан. Далеке изгледе отвара у њему Арсојевић, те изазива у души његовој *унушрашњи змиљеш*: за што не би могао бити цар и *именол*, кад је већ у *сивари*? Али — Урош је још жив!! Тај заплет у Вукашиновој души отима све више маха; тежња за царском круном час је јача, час слабија, док јача струја на послетку не надвлада.

У петом и шестом призору развија се то све постепено. Вукашин хоће да влада, а Урош нек спава, нека грли Јелисавету, нек пева, нек дели новац сиротињи и нек лије сузе из свог доброг срца! Он ће као мајор *domus* управљати, а Урош ће бити сенка од цара. То је све израз неизмерног властољубља, и Вукашин још за сад не мисли ни на какав злочин. Тај буди у њему Арсојевић. И ако је овај призор изведен на широко и прилично незграпно, тако је нун психологије и по-

знавања људске нарави, да се морамо поклонити младоме писцу. Кап по кап отрова улива Арсојевић у Вукашиново срце, да овај чисто нехотице вели: „Не, не! Чудно је, Никола! Никад ти у тој забупи нисам био“.

Арсојевић (мало као гордо): „А на што забуне, господару? Ту не треба дугог мудровања, већ оћеш на лево ил' оћеш на десно? То тебе ја питам. Волеш ли да си господар ил' туђ слуга? Од тог једно избери, на јуначки напред корачај!“

Вукашин час пристаје, час одбија све од себе; сад хоће, сад не ће, док на посетку не плане, те с овим речима оде: „Сад идем последњој цели, идем Урошу!“

У трећем чину видимо Вукашина већ стална; он зна шта хоће, само још није на чисто: кад, и како? У разговору са својим сином, Марком Краљевићем, избија његова необузdana жеља на површину, и ако само у том: да он буде цар. Марко је, да како, одсудно против тога: „Шта, зар ти мислиш, да ћу ја на тај престо сести, кога је неправда задобила? Зар на мене Србин да закали? Правду Божију зар да заборавим? Правда та све види, оче; за то пази, да ти она строги судија не буде!“

Вукашин (подуго га гледи): „То је дакле твој кип, ком се ти клањаш! То је дакле твој Бог? (Громовито) Но послушај, да ти кажем, какав Бог нада мном лебди: Све је дато човеку; може роб а може свету и господар бити! Ја осећам у себи ватру, која ме пали, да свету господар будем! Ето, то је мој Бог!“

Марко (хладно). „Но ја мудријег и праведнијег имам, који ме учи, шта сам човечанству а шта сам оцу дужан! Да, краљу Вукашине, служи свом Богу, дај му крваве жртве неситог славољубља, а ја ћу мом из чистог срца благодарити, што сам те познао ко си!“ (Оде брзо.)

Вукашин (стоји као окамењен). „Ха, проклети сине!“

Марко је млађан јунак, пун идеалне тежње, чистог осећаја и тврде вере. Он и не може себи да замисли гнусну поквареност срца, подлост или иначе непријатељство осим на отвореном пољу и с мачем или с буздованом у руци. Поред Уроша стоји чврсто и надокнађава у неку руку енергију, коју онај нема; он је према Урошу у истом одношају, као што је Арсојевић према Вукашину, само, наравно, *in melius*. Кад слушамо и гледамо Марка, чисто нам се предочавају стихови из народне песме:

„Ни по бабу ни по стричевима,
Већ по правди Бога истинога.“

После Марковог наглог одласка и Вукашинове клетве улази Урош и нежно, на свој начин, поздравља Вукашина. Овај, још у јарости, криви, сумњичи и грди Уроша; шта више, даје му и нож: „Овим у срце, на си само једним ударцем и мени и себи скинуо крвава непријатеља с врата!“ Урош га не разуме и преклиње га свачим, да се утиша; али Вукашин, (дуго га гледећи громовито почве): „Умри! Нек у теби нестане *Немачића*, па да мирно царевати могу!“ (Оде брзо.)

Урош клоне, очајава и премишља, да побегне. Али коме? Та увредио је све! Па ни Јелисавета не може да га ублажи, јер он је „роб у својој царевини, у свом двору царском, роб пред целим светом“...

Стевановић је овде финим разумевањем још једаред изнео старог јунака Вукашина, који још преза од тог, да огреши руке, те да сам убије свог цара. Он му нуди, да се убије сам — последње тињање негдашњег витешког осећаја у грудима Вукашиновим, али већ помућеног од страсти и дивље тежње за влашћу.

У тој сцени, а особито у последњим речима Вукашиновим, морамо видети *кулминацију* трагедије, њену *праву перипетију*. Остало све што долази морамо сматрати као конзеквенције тих страшних речи, све као покушаје, да се дође до саме катастрофе.

(Наставиће се.)

ЛИСТИЊИ.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(*Распикућа*. Чаробна позоришна игра у 5 чинова с певањем од Ф. Рајмунда, превео М. И. Стојановић, музика од К. Крајцера. — Приказана у недељу 21. јануара о. г.)

Прво бурно вече! Више канда спуштене цене и недеља него чаробна игра беше дочарала скоро пуну кућу света. Света, који је жељан гледања и слушања, који није гурманскога укуса као публика осталих дана преко недеље, која тражи финога заплета, разложне радње и не знам какав приказ; него која је задовољна са оним што јој се изнесе. На галерији необичан жубор, гурање и турање. Час по се чује и по који јаук. Несрећан случај нанесе туђу ногу на жуљ, или се који особит „љубитељ художества“ гура у први ред — да се може мало наслонити на ограду, или се догоди онако нешто, што се обично догађа онде, где се не пази много на Книга или „благе обичаје“. Једном речју, то је недељна публика.

То су вам деца у уметности. Свака ситуација у њих покреће рефлексе. Свака промена на позорници задивљује их. Наша заиста што може бити скромна техничка опрема на позорници управо их пренеражује. Како ли је страшно кад ужасни Азур на једанпут никне из земље, па после опет пропадне! Па кад се Керистана за тренуће ока преруши и на очиглед просто одлети на цветним колицима! Али има ту и дивних ствари. Н. пр. кад се сваде Роза и Валентин. Али није то још ништа, него кад она пега дочена за фрак па га заошине око себе — то је просто дивно! Ко не би ту пожелео да је Добриновић? Како ли је њихова илузија задовољена гледећи Азура, како носи свој чамац о врату, а у чизмама гази по води? Како им је смешан сваки комичнији покушај и незграпнији посрћај? Како ли их одушевљава песма и шаљив стих?

Најзахвалнија публика на свету! Ко не би кликнуо видећи све ово, ко не би управо из дубине срца уздахнуо осврћући се на све четири стране Српства и Хрватства: Где сте, о, где сте српски драматичари, књижевници, писци, песници, шаљивчине и глумари? Ево вам плодне њиве, која ће стогруко вратити посејано семе. Само захитајте и стварајте, имате за кога а имате и откуд. Ено вам богато врело шаренога и бурнога народног живота. Свако село је пуно типова и заплетених фабула. Сваки дан и сахат има својих обичаја, који би били колорит тим фабулама и типовима. Ено вам наши варошани са својим половним образовањем а великим држањем на себе, са замршеним сплеткама а јасним заблудама и гресима, са лепом и углађеном

спољашношћу а доста траљавом унутрашњошћу. Ено вам узбуркана и тужна прошлост: ако ћеш да се наплачеш, ако ћеш да се накунеш, ако ћеш да се надивиш, ако ћеш да се уздигнеш, ако ћеш да се поносиш — свега има тамо, само бирај и одабери! Не дајте да гледамо слуге у шареним либеријама, Французе у камашнама, охولة грофове, облигатне швапске мајсторе и друге сличне фигуре, које су за нас мртве, јер их не познајемо. Дајте нам живе људе, с којима се ми састајемо, разговарамо, рукујемо, свађамо, мрзимо, љубимо. Изпесите нам на позорницу, на ту „камеру опскуру“ нашега живота слике нашега живота, наших обичаја, врлина и грехова. Докле то не буде, биће наше позориште свагда она воденица, коју саградиле они познати мудраци из Славоније на суху месту, па истом кад ју оградиле „спазе се за воду.“

Ово су за сад дакако саме спови и „побожне жеље.“ А сада да се обратимо стварности.

Кад већ немамо много својега комађа за недељу (надамо се, да ће нам управа изнећи оно мало, што имамо) онда је доста подесна и ова Рајмундова чаробна игра. До душе има много што шта, што баш није лако разумљиво, али тенденција комада је лепа: не расипај, ако си и милионар, па онда она истинита верност и оданост Валентинова својему господару, а после они чаробни појави а особито zgodне песмице — све је то тако удешено, да може занимати, а од Рајмунда је то сасвим доста.

Грехота би било прећутати једну лепу страну овога вечера тим пре, што је та страна до сад била доста слаба. Мислим певање. Да су г. Добриновић и Марковић сваки у својој врсти добре певачке снаге нашега позоришта то је познато, али веома нас је обрадовао леп напредак гђе Лукићке и кора. Не треба презрети оно бурно пјескање, оно велико одушевљење које овлада у дворници после свакога певања.

Приказ је текао складно. Проћићу мимо све остале велике улоге, него ћу запети баш о најмању и то за то, што тумачица те улоге може послужити за узор савесности и врлине свакоме глумцу, који има у себи амбиције, да буде прави уметник и свећеник у Талијину храму. Мислим овде гђу Добриновићку („кресуба баба“). Вредно је видети с каквом верношћу и истинитошћу се она маскирала и обукла за своју малу улогу. Вредно је видети с каквом је студијом и конзеквенцијом одиграла и овом приликом једну од својих баба и то можда најнезнатнију бабу. Та преданост својој вештини и студија до најтање потанкати и одликује правога уметника. 0.

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

7. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТПЛАТИ 6.

У НОВОМЕ САДУ У ЧЕТВРТАК 25. ЈАНУАРА 1890.

Први пут:

КУРЈАК И ЈАГЊЕ.

ПАЉИВА ИГРА У 4 ЧИНА, ОД А. ШРАЈБЕРА, ПРЕВЕО ЈОВАН МАКСИМОВИЋ. — РЕДИТЕЉ: МИЉКОВИЋ.

ОСОБЕ:

Швајгер, економски саветник	Лукић.
Мавида, кћи му	М. Марковићка.
Флоте, економ	Добриновић.
Госпођа Флоте	Д. Ружићка.
Адела, кћи им	С. Миљковићка.
Лам, свршен правник	Миљковић.
Волф, свршен богослов	Димитријевић.
Фриц, момак у гостионици	Илић.
Сенц, сељак	Бакаловић.

Више сељака. — Прва два чина догађају се у купатилу, а друга два чина на добру Флотеову, — после два дана. Време: садашњост.

У суботу 27. јануара први пут: „ЛИОНСКИ УЛАК.“ Драма у 5 чинова и 8 слика, написали Моро, Сирден и Делакур, с француског превео М. И. Стојановић.

Умољавају се поштовани претплатници да изволе прву рату своје претплате исплатити у књижари браће М. Поповића.

Улазнице могу се добити у позоришној писарници од 9—12 пре и од 3—5 сахата после подне, а у вече на каси.

ПОЧЕТАК У 7 А СВРШЕТАК У 10 САХАТА.